

השיעור השבועי

גיליון מספר 393

הרב המקדים: הג"ד אברהם שלוינגר שליט"א
רב שכונת גילה

השיעור נמסר בכל מוצאי שבת בבית היזדים ומשודר דרך תלויני ורדיו ובקוים רבים מיסודו של מן רבינו עובדיה יוסף זע"א

כתב ועורך השיעור:
הרב דכיר פרץ שליט"א

ר"ת	יציאה	כניסה	ירושלים
20:57	20:03	19:12	תל אביב
20:54	20:01	19:10	חיפה
20:57	20:04	19:12	באר שבע
20:54	20:01	19:10	

בחר בחקוטי | כ"ב אייר תשפ"ג

הלכות ספירת העומר - ד

להפצת עלונים באזור מגורין
התקשר: 0506-730-831

ספירה ללא הבנה. תושב חוץ לארץ רווק הנמצא בארץ ביו"ט שני של גליות. ספירת יומיים מספק בחו"ל. המסופק כמה היום לעומר יספור בלי ברכה | ספק בגוף וספק בתערובת | אם רוב הוא בתורת ודאי או בתורת ספק. י' דברים שאינם בטלים אפילו באלף. זמן קריאת שמע. אם מועיל תנאי במצוות. תספורת מל"ד לעומר. מדורות ל"ג לעומר

ספירה ללא הבנה

א. המגן אברהם (סי' תפט סס"ק ב) כותב, שהסופר את העומר צריך להבין את הספירה, אבל אנגלי או צרפתי שלא יודע מילה אחת בעברית, והוא סופר את העומר בעברית מבלי להבין מה שאמר, אפילו שספר בלשון הקודש לא יצא ידי חובה. בסידור שלהם יש עמודה בעברית ולעומתה עמודה באנגלית, והוא תרגום מילולי ולא ענייני. אולם היעב"ץ (שאלת יעב"ץ סי' קלט) - בנו של החכם צבי, וכן הגאון רבי יצחק טייב - מגדולי חכמי תוניס לפני כ-200 שנה - בספרו ערך השלחן (סי' תפט ס"ק ג), הקשו על המגן אברהם מהמשנה בסוטה (ל.ב): ואלו נאמרים בכל לשון, פרשת סוטה, ויודי מעשר, קריאת שמע ותפלה, וברכת המזון וכו'. ומי שיעיין היטב בסוגיא עם התוס' שם (ד"ה ק"ש ותפלה), יראה שיש הבדל בין האומר בפיו, לבין השומע ויוצא ידי חובה מדין שומע כעונה, שהרי בזמנם השליח ציבור בחזרה היה מוציא ידי חובה את אותם שלא יודעים להתפלל בעצמם, וגם ברכות קריאת שמע לא כל אחד היה מברך בעצמו, אלא היו שומעים ועונים אמן ויוצאים ידי חובה, ואם השומע לא מבין אינו יוצא ידי חובה, כי על מנת להתחבר לדברי המשמיע צריך להבין מה שאומר. וכך מפורש בשלחן ערוך (סי' קצג ס"א) שאם אינו מבין את ברכת המזון, אינו יוצא בשמיעה. אבל אם אומר בעצמו בלשון הקודש, אף שאינו מבין יוצא ידי חובה. וכך כתב הב"ח (ה"ס קבד), שהמברך עצמו יוצא ידי חובה גם כשלא מבין. וכך מוכח מדברי המגן אברהם (ה"ס קצג), וכן כתבו הלבוש (שם) ובשו"ת שער אפרים (סי' י"ג) והפרי מגדים (שם) והמשנה ברורה (סימן סב סק"א, וסימן קצג סק"ה) והכף החיים (סימן קבד סק"ד, וסימן קצג סק"ד). ואמנם מספר החסידים (סי' תקפח וסי' תשפה) משמע שאם לא מבין אפילו אומר בעצמו לא יוצא ידי חובה, אבל העיקר

מהות הספירה שתהא בהבנה

ב. בספר דבר אברהם (ח"א סי' לד) - ספר מאוד למדני, ובישיבות לומדים ומעיינים בו, והביאו מרן ביביע אומר² ח"ח (חאו"ח סי' מה) - חידש, שיש לחלק בין ספירת העומר לבין שאר המצוות, בכל המצוות התלויות באמירה כמו תפלה וקריאת שמע חוץ מפסוק ראשון, המצוה היא "לומר", וכיון שאמר יצא ידי חובה גם כשלא הבין, תראו הרבה אמריקאים שלא מבינים מילה בעברית⁴ ומתפללים ויוצאים ידי חובה, אבל בספירת העומר המצוה היא "לספור", ורק ספירה בהבנה ברורה נחשבת ספירה.

יום טוב שני של גליות

ג. לפי זה הדבר אברהם מיישב לכאורה קושיית הר"ה - רבינו זרחיה הלוי - בעל המאור (סוף פסחים) שהקשה כך, כידוע אדם שמגיע מחו"ל ודעתו לחזור לשם, עושה כאן שני ימים טובים של גליות, היום מארגנים מניינים מיוחדים כאלה. ורק בחור רווק יעשה יום טוב אחד, כי למרות שההורים שלו באמריקה ומן הסתם בא לתקופה ללמוד בישיבה ואחר כך לחזור לשם, אבל אולי ימצא שידוך טוב בארץ וישאר כאן. בכל חג באים אצלנו בחורי ישיבות מחו"ל ושואלים אם יעשו יום טוב

1 מדברי הרב אליהו שלוינגר שליט"א: ברצוני לברך את מרן הראשון לציון שליט"א, ממשיך דרכו של אביו מרן זצ"ל, כל כך אהבנו אותו, היינו אצלו כל כך הרבה פעמים, והרבה פעמים היה מגיע אצלנו לשכונת גילה, בכל פעם שהיינו מבקשים שיבוא, תמיד היה נענה באהבה ובשמחה. והעיקר שהמשיך את התורה - כמו שעשו תלמידי רבי עקיבא - הלך מעיר לעיר וממושב למושב להפיץ ולהגדיל תורה, וכמה תלמידי חכמים וכמה תורה נתרבתה רק בזכותו. ובנו מרן שליט"א ממשיך את דרכו, הקב"ה יחזק אותו, ויארץ ימים על ממלכתו, ואנחנו נעל שייטלו את הבחירות לרבנות הראשית, וכבוד הרב ימשיך לכהן כרב ראשי עוד שנים רבות, וימשיך להגדיל תורה ולהאדירה בבריות איתנה לחיים טובים וארוכים. אמן.

דברי מרן שליט"א: חזק וברוך לרב הגאון רבי אליהו שלוינגר רב שכונת גילה בירושלים. לפני כ-12 שנה מרן זצ"ל רצה מאוד שכבוד הרב שלוינגר יהיה הרב הראשי האשכנזי לירושלים, הוא היה מקורב לגדולי ישראל, למרן, לרב זולטי ולרב אלישיב. ובא בנט שהיה אז שר הדתות, ועשה דיל עבור מישור שהיה חפץ ביקרו, ולא זכינו שהרב שלוינגר יהיה הרב הראשי לירושלים, זה הפסד שלנו. ה' יעזור שיעלה מעלה מעלה, ב"ה הוא מזכה את הרבים, וניתן ללמוד ממנו איך לכתוב בהלכה, חיבר הרבה ספרים בן פורת יוסף, שאלתי אותו כמה ספרים, ואמר: אין תבונה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין (תענית ח: ב"מ מב)... הוא הולך בדרכו של מרן לכתוב כל דבר עם כל המקורות, ולהביא את כולם, חסידים, ליטאים, ספרדים, מרוקאים. בקי בתורתו של מרן זצ"ל, וגם ניתן ללמוד ממנו איך ללמוד הלכה בעיון, בכל דבר דן מה הסברא בזה ומה הסברא בזה, ולא רק לכתוב זה אמר וזה אמר, ולהמציא כל מיני סברות. הוא הולך בדרך נכונה, אשריו ואשרי חלקו, הספרים שלו יקרים

מאוד ואנחנו מעיינים בהם. שיבורך מפי עליון, ויחבר לנו עוד חיבורים טובים ומועילים, ויזכה להמשיך לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה.
2 עוד כתב שם המשנה ברורה: אינו מצוי שבן ישראל לא ידע ביאור הפסוק ראשון שבקריאת שמע שהכונה בו לעיובא (ש"ע סי' סג ס"ד). כך כתב המשנה ברורה בדורו, הוא לא חי בדור של השופט אהרן ברק שלא מבין שום דבר. בושה שאפילו פסוק שמע ישראל לא יודע לומר. ומכל מקום בשאר הדברים מסכים המשנה ברורה לדעת הב"ח והמגן אברהם ועוד שאם אומר בעצמו בלשון הקודש יוצא ידי חובה אפילו אינו מבין.
3 מרן זצ"ל ביביע אומר מזכיר כל מיני ספרי למדנות, וכן הזכיר את הספר שערי יושר לר' שמעון שקופ כמה פעמים (ח"ח או"ח סי' מה אות ג, י"ד סי' ז אות ג, ח"ט חו"מ סי' ז אות ב, ח"י י"ד סי' ו אות ב, ד, וסי' לה אות ד). רב אחד אשכנזי שאומרים עליו שהוא מגדולי ראשי הישיבות כיום, רצה להביא ראיה שקטן שהגדיל בימי העומר יכול להמשיך לספור בברכה, שאם לא כן למה השלחן ערוך לא הזכיר שצריך להפסיק לברך? על כרחך שיכול להמשיך. וקיצר במקום שהיה לו להאריך. ומרן ביביע אומר ח"ג (חאו"ח סי' כו) כתב על כך תשובה ארוכה, והביא פוסקים רבים שכתבו שלא ימשיך לברך, כי עד עכשיו ספר מדין חינוך, ועכשיו הוא נעשה חייב. פלא שאומר סברא ולא פותח יביע אומר. באמת לא כל אחד זוכה ללמוד יביע אומר. אני מציע ליושבים כאן הן לבני התורה והן לבעלי בתים שכאן שהם ברמה, שכל אחד יקבע חברותא - לבד אפשר לאבד את הראש... - ללמוד את התשובה הזו ביביע אומר, ויראה איזה תענוג.
4 בכל מיני הזדמנויות באים אצלי אמריקאים עם הילדים ומבקשים ברכה, ואני שואל מיד, אתם יודעים עברית? לא, אם כך איך תלמדו נודע ביהודה, חתם סופר, יביע אומר, אין אתם הספרים הללו באנגלית. גם הם צריכים ללמוד את התורה שלנו.

לתגובות וכן לקבלת הגיליון במייל: d95872@gmail.com

השיעור מוקדש לעיון ולשמות עזרה והרהר בת יונה ע"ה

שני של גליות, ואני אומר להם: אם יציעו לכם שידוך טוב בארץ, תישארו או לא? יש כאלה שעונים: לא נישאר, אנחנו קשורים להורים⁵. ואם יציעו לך בת של צ'יף רבאי - רב ראשי, תסכים? כן... אם כך תעשה יום טוב אחד, כי מספיק שיהיה אפילו צד רחוק שאולי ישאר בארץ. כך דעת מהר"ש גרמיוזאן, מהריק"ש, הראשון לציון הראשון רבי משה גלאנטי - הובאו בשו"ת הלק"ט - הלכות קטנות (סימן ד) לרבי יעקב חגיז, ועוד.

הזי לאצטרופי

ד. יש לצרף דעת החכם צבי (סימן קסז), שבארץ ישראל לא עושים כלל יום טוב שני של גליות, אפילו הוא תושב חו"ל שדעתו לחזור מיד במוצאי החג. וכך צידד בשואל ומשיב (תלפאה ח"ב סי' כח). וכן כתב בשלחן ערוך הגאון רבי זלמן (סימן תצו סעיף א) - רבם של חסידים חב"ד לפני מעל 200 שנה - בסתם, אלא שסיים: ויש חולקים. וכנראה דעתו כדעת הסתם, וכמו 'סתם ויש' בשלחן ערוך. אלא שמרן באבכת רוכל (סי' טו) כתב, שאם הוא נשוי והוא בא לארץ לחודש וכדומה על מנת לחזור, עושה כאן יום טוב שני של גליות, והעיד שכך המנהג, ושכן נעשה מימי קדם בפני גדולי עולם ולא פקפק אדם בדבר זה מעולם⁶. וכן פסק מרן החיד"א בברכי יוסף (סי' תצו סק"ז). וגם היעב"ץ (שאלת יעב"ץ ח"א סי' קסח) בנו של החכם צבי, חלק על אביו, וסבר שתושב חו"ל שהגיע לארץ ודעתו לחזור, עושה שני ימים טובים של גליות. וכן ההלכה למעשה. מכל מקום חזי לאצטרופי סברת החכם צבי ודעימיה בבחור רווק שיתכן שישאר בארץ. והוא הדין לבחורה רווקה תושבת חו"ל שנמצאת בארץ, ואם יציעו לה שידוך בחור עילוי נורמלי - לא עילוי מבולבל... - תישאר בארץ, תעשה יום טוב אחד⁷.

ספירת העומר של גליות

ה. שואל הר"ה, מדוע בחו"ל שיש שני ימים טובים של גליות, לא סופרים את העומר יומיים מספק, הרי במוצאי יום ראשון הם עושים ליל הסדר נוסף, ולכן במוצאי יום טוב שני שישפרו "היום יום אחד או שני ימים לעומר", וכמו שבימים טוב שני עושים קידוש ומברכים "אשר בחר בנו מכל עם" ולא חוששים לברכה לבטלה, כך שישפרו את העומר פעמיים. בא הדבר אברהם מיישוב, שספירה אינה סתם אמירה, ואם יציעו אחד אחד ושלושים, או שנים ושלושים יום לעומר זה לא נקרא מספר. דוגמא לדבר, שמי שמחזירים לו הלוואה, והוא סופר שטרות של אלף דולר - כפי ששמעתי שיש לגבירים הגדולים - ובאמצע הספירה התחיל להתבלבל, וכי ימשיך לספור: יש 31 או 32? זה יכול להיות הבלבל גדול של אלף דולר! אלא יספור פעם שניה. ומכיוון שספירת ספק לאו שמה ספירה, לכן בחו"ל לא סופרים את העומר פעמיים.

ספק מעשר בהמה

ו. לפי זה אפשר ליישב גם את קושיית התוספות (בבא מציעא: ו"ה קפ"ז), בגמרא שם מבואר בדין מעשר בהמה, שאם יש לאדם עדר של מאה כבשים, מעביר כבש כבש דרך שער צר, וכשמגיע העשירי מסמן אותו בצבע והוא יהיה קודש, וכך עושה לכל עשירי שעובר, ואם קפץ אחד מן המנויים, היה כבש אחד שלאחר שמנה אותו, קפץ מעל המחיצה והתערבב עם אותם שלא נמנו, ואינו יודע לזהות את הכבש - כולם נראים אותו דבר, ולא כבני אדם שפרצופיהם שונים - כל התערובת פטורה ממעשר, כי "עשירי" ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק. בזכות אותו כבש שובב הוא הרוויח... והקשו התוספות: תימה, דלכח"ל ברובא - שאותו כבש יתבטל ברוב הכבשים? וכמו שבכל הדברים שהתורה אומרת "אחרי רבים להטות". מה תאמר שבעלי חיים חשובים כדון דבר שבמניין שאינו בטל, אבל דחו שכל מה שהם לא בטלים זה מדרבנן, אבל מן התורה חד בתרי בטיל, וכל מה

יש הורים שרוצים שהבנים שלהם יחזרו לחו"ל ויצטרפו אליהם במסחר, וזה חבל, צריך לשכנע אותם ולהסביר להם שאם יש להם מסחר, אדרבה, שיחזיקו את הבן כדי שיוכל לשבת על התורה ועל העבודה ולהיות תלמיד חכם. יש כאלה שאומרים: יש כבר הרבה אברכים, אבל באמת כל אחד שלומד - אפילו הוא אחד מאלף - הרי הוא מעמיד את העולם! פעם טדי קולק - שהיה ראש העיר ירושלים - שאל את מרן זצ"ל: הרב, למה צריך כל כך הרבה בחורי ישיבות, אם אתם צריכים רבני קהילות, תכנינו חמש מאות בחורים לישיבות ויצאו רבנים, אבל למה צריך יותר? השיב לו מרן, אלף נכנסים לישיבה ורק אחד מהם יוצא להוראה (קהלת רבה פ"ז אות כח), אם היו רק חמש מאות, היה יוצא חצי חכם, ה' יצילנו מחצי חכם... זה יותר גרוע מעם הארץ, כי הוא חושב שהוא יודע כל דבר. לכן צריך שיהיו אלפים רבים של בחורי ישיבות. והיום רואים את זה, הרבה נכנסו ללמוד בישיבות, כמה יצאו להיות פוסקי הלכה ומוורי הוראות בישראל? זה הכי חשוב שיש! כשמרן זצ"ל היה מגיע אצלנו לישיבת חזון עובדיה, היה מברך את הבחורים: יהי רצון שתזכו להיות מורי הוראות בישראל. ועם כל הכבוד לראשי הישיבות, שהם מקימים עולה של תורה, אשריהם ואשרי חלקם, אבל חשוב שהראש ישיבה ידע הלכות ויהיה גם מורה הוראה. היום ב"ה יש ראשי ישיבות שהם גם מורי הוראות ולומדים בספרי הרב ובפרט ביביע אומר. הלוואי שיהיו כמה שיותר בחורי ישיבות, וכך יהיו כמה שיותר רבנים, עם ישראל צריך לרבנים, יש קהילות בחו"ל וגם מושבים בארץ שבאים אלי ומשוועים לרבנים, ולפעמים יש בעיה שרוצים שיגור במושב ואין מוסדות תורניים לילדים.

שאמרו חכמים אמרו להחמיר, ולא להקל, ואם כן איך נתיר איסור תורה של מעשר בהמה? והתוס' נשארו בצריך עיון.

עשרה דברים שלא בטלים אפילו באלף

יש כמה דברים שאינם בטלים אפילו באלף: א. בריה לא בטלה אפילו באלף (ש"ע יו"ד סימן ק ס"א), כמו נמלה שלמה או זבוב שלם, וזה דוקא בדבר שאסור מעיקרו ולא אם התנבל בשחיטה וכדומה.

ב. חתיכה הראויה להתכבד אינה בטלה אפילו באלף (יו"ד סי' קא ס"א), והיא חתיכה חשובה ומבושלת שראוי להביאה לפני האורח (שם ס"א). לא תביא לאורח חתיכה קטנה. מרן זצ"ל סיפר כאן ביודים מעשה שהיה לכבוד ראש השנה, ושלוש שנים, כשהיה הרב הראשי לתל אביב, שחטנו מאה כבשים לכבוד ראש השנה, ובכרס של אחד הכבשים מצאו מסמר, כלומר שהכבש הזה טרף, ולא ידעו מאיזה כבש זה. ושוחט אשכנזי אחד הכניס אותם אל הרב גורן, ושאלוהו מה הדין, והוא התחיל לפלפל אתם, הביא להם ירושלמי וכו'. ראש מחלקת הכשרות ברח משם ונכנס ללשכה של מרן זצ"ל שהיתה צמודה, ואמר למרן: כבוד הרב, יש לנו שאלה דחופה והרב השני מפלפל הרבה ולא פוסק לנו הלכה למעשה. מרן חשב ומצא פתרון, לקח מסמך שצריך להחתים עליו את שני הרבנים הראשיים - כמו הקריאת קודש שחתמנו עליה השבוע שני הרבנים הראשיים לישראל להיזהר משריפות בל"ג לעומר ולהישמע לכל ההנחיות במירוץ - ונכנס ללשכתו של הרב גורן כביכול כדי להחתים אותו על המסמך. כשנכנס ראה את כל השוחטים יושבים, והרב גורן מתפלפל ופותח ספרים. אמר לו הרב גורן: ברוך הבא, מה הרב רוצה? צריך לחתום על המסמך. בסדר. שאל אותו מרן, מי אלה? אמר לו: יש בעיה, נתערבה להם טריפה, וזו חתיכה הראויה להתכבד שאינה בטלה. אמר לו מרן: אבל זה לא מבושל, וכתב רבי יוסף מולכו בספרו שלחן גבוה (סימן קא סק"ח) בשם רבי יצחק הכהן רפפורט, שחתיכה לא מבושלת אינה נחשבת ראויה להתכבד ובטלה ברוב (ביב"א ח"י חו"ד סי' נח אות כא). כך כותב? כן. מיד אמר: מותרים לכם מותרים לכם...

ג. חמץ בפסח אפילו באלף לא בטיל (או"ח סימן תמו סעיף א).

ד. בעלי חיים חשיבי ולא בטילי (יו"ד סימן קי ס"א).

ה. דבר שיש לו מתירים, כמו ביצה שנולדה ביום טוב או בשבת שנחשבת כדון נולד, שהרי יש לביצה קרום רך, ורק בעת יציאת הביצה מתהרנגולת הקליפה מתקשה, וזה עשה הקב"ה בחכמתו כדי שהתרנגולת לא תיפצע ותהיה טריפה. ואם נתערבה בביצים אחרות - כמו שיש היום בלולים שהביצה נופלת ומותגלגלת לביצים אחרות - אפילו נתערבה באלף כולן אסורות, ואפילו ספק נולדה בחול ספק ביום טוב אסורות - כי עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר (ביצה ג: ש"ע או"ח סי' תקיג ס"א וס"ב, ויו"ד סי' קב ס"א). [אמנם דעת התוס' שם שיש כאן ספק ספיקא, שמה היא טריפה, ושמה לא זו הביצה. אבל מרן בש"ע פסק כהמאירי והטור, שאפילו אם הביצה ספק טריפה, ויש ספק ספיקא, אפילו הכי כל התערובת אסורה, דהוי ספק בגוף ספק בתערובת. ספק בגוף שמה הביצה נולדה ביום טוב, וספק בתערובת שמה זו הביצה או לא. וצריך שיהיו שני הספיקות בגוף, או בתערובת, ולא אחד בגוף ואחד בתערובת. כך מבואר בש"ע יו"ד סי' קי ס"ט. וכך מבואר ביו"ד סימן קב ס"א. אמנם העירו בזה מהשלחן ערוך או"ח סי' תקיג ס"א: ביצה שנולדה ב"ט אסור ליגע בה, וכל שכן שלא לאכלה, ואם נתערבה, אפילו באלף, כולן אסורות. והיינו ביצה ודאי שנולדה ב"ט. ובסעיף ב' כתב מרן: ספק אם נולדה ב"ט או בחול, אסורה. ע"כ. משמע שרק היא אסורה, אבל נתערבה באחרות הכל מותר משום ספק ספיקא, ומשמע דמועיל ספק בגוף ספק בתערובת. וגם בש"ע אבן העזר סימן ב סעי' ה משמע שמועיל ספק ספיקא אחד בגוף ואחד בתערובת, שכתב: שפחה שנתערב בה ספק חלל, כל אשה כשרה שנשאת לאחד מאותה משפחה ונתאלמנה, אסורה לכהן לכתלה, ואם נשאת לא תצא, מפני שהם שתי ספקות, שמה זו אלמנת אותו חלל, שמה אינה אלמנתו; ואם נאמר שהוא אלמנתו, שמה אינו חלל. ע"כ. משמע שמועיל ספק בגוף ספק בתערובת. ונמצא שדברי הש"ע לכאורה סותרים זה את זה בארבעה מקומות. ועיין בערך השלחן מה

6 ומי יכול לחלוק על מרן הבית יוסף, שמעתי שהשבוע היה שיעור מראש כולל אחד, ואמר: דברי הבית יוסף דחוקים מאוד, עשה לנו בלגן... מישהו סיפר לי את זה, ואמרת לי, ככה מדברים על הבית יוסף? כל גדולי הדורות התבטלו אלי! צריך להתבטל לגדולים.

7 בשיעור הקודם דיברתי בדין אדם ששכח לספור את העומר בלילה, ובבוקר לא התפלל שחרית במנין ולא חזר לספור את העומר. הרי אנחנו נוהגים לספור בלי ברכה בשחרית אחר עלינו לשבח, יש בורחים לפני עלינו לשבח ואולי יעדיף להנהיג לספור קודם. והזכרנו מה שכתב הרב שטרנבוך (השבוע והנהגות ח"א סימן ש"ב וחי"ב סימן רמז) שהספרים עוברים על כל תוספי, אבל הערנו עליו, כי המהרש"ל (ים של שלמה סוף ב"ק אות מד) - שהיה גאון אשכנזי לפני כ-500 שנה - כתב שכך המנהג. וגם האדמו"ר מסאטמר (הובא במנחת יצחק וייס ח"ו סי' מה) כתב שטוב לספור את העומר כמה פעמים ביום. והסברנו על פי דברי התוס' (ו"ה טו) שלא שייך בזה כל תוסף. ואם רץ למטוס וכשנתת באמריקה טילפן לאשתו והזכירה לו שלא ספר את העומר, ובארץ ישראל כבר היה צאת הכוכבים של היום הבא, כיון שאצלו עדיין יום יכול לספור בלא ברכה, ובלילה ימשיך לספור בברכה, כי לא הולכים לפי המקום שיצא ממנו, אלא לפי המקום שנמצא בו. ויש דיון מה הדין כשעבר את קו התאריך (ראה לקו"י סו"ע עמ' רלג), אבל זה לא הנושא.

לעילוי נשמת ר' אברהם מנשה בן רחמה ז"ל | להצלחת רבי גרשון בן מרים וב"ב הי"ו

לע"נ רבי שמעון בן רחל אוחנה. רחל בת פרטונה כינה ומכלוף. אפרים בן מרים ויפת. זונה דינה בת זוהרה. לרפואת הרב שמואל בן חנינה

מו"ט) והפלא יועץ (ערך קריאת שמע). וגם בקריאת שמע איך מועיל תנאי, הרי אי אפשר למנות שליח לקריאת שמע?

תנאי מועיל בספירת העומר

יג. ויש ליישב על פי דברי הרמב"ן (ב"ב קכז) ששאל איך מועיל תנאי בניזר שאינו על ידי שליח, אלא שזה נאמר רק בדברים שבין אדם לחברו כגון דיני ממונות וגיטין וקידושין, מה שאין כן במצוות שבין אדם למקום, בזה מועיל תנאי גם כשלא שייכת שליחות, ולכן גם בקריאת שמע מועיל התנאי, וכן בספירת העומר. אמנם מהתוספות (נזיר יא. ד"ה דהו) משמע שלא כדברי הרמב"ן, וחילוק חילוק אחר, שדיבור של תנאי אין בכוחו לבטל מעשה כגון קידושין וגיטין וחליצה, אלא אם כן זה דבר שניתן לעשותו על ידי שליח. אבל בדברים של דיבור, אתי דיבור ומבטל דיבור, הדיבור של התנאי מבטל את הדיבור של קריאת שמע. ועל כל פנים לכולם מועיל תנאי בספירת העומר, אבל לא יברך על ספירת ספק מחשש הפסק.

ל"ד לעומר

יד. השבוע חל ל"ג לעומר, בגמרא יבמות (סב) אמרו, שנים עשר אלף זוגים לתלמידים היו לו לרבי עקיבא, וכולם מתו - במיתת אסכרא שהיא מיתה קשה של חנק - בפרק אחד - מפסח ועד עצרת - מפני שלא נהגו כבוד זה לזה. הבית יוסף (סימן תנ"ג) הביא בשם הר"י בן שועיב שכתב: שמעתי שיש במדרש שמתו מפסח עד "פרוס" העצרת, והוא ט"ו יום קודם העצרת, שזה ל"ד לעומר. וכן כתב התשב"ץ (ה"א ס' קעח). ואנחנו הספרדים עושים כדעת מרן הבית יוסף, ולא מסתפרים עד ל"ד לעומר בבוקר, ואז אומרים 'מקצת היום ככולו', ואם אומרים כן באבלות חדשה, כל שכן באבלות ישנה. צריך להגיד לבחורי הישיבות שלומדים אצל האשכנזים שמסתפרים בל"ג לעומר, מי שנכנס לבית המדרש לסדר א' בל"ג לעומר - לומדים כרגיל - ורואה את חבריו האשכנזים מגולחים¹², והוא כאבל בין חתנים, בכל זאת יקיים בעצמו "ויגבה לבו בדרכי ה'", וישמור על מנהג הספרדים שלא להתגלח עד ל"ד לעומר.

מדורות ל"ג בעומר

טו. נהגו לעשות מדורות בל"ג לעומר, וכפי שהזרתי יש לשמוע להנחיות במירון, ועל כל פנים אין חובה ללכת למירון. אי אפשר לבטל את העלייה למירון שלא תהיה קפידא, כמו הסיפור הידוע עם רבינו הארי ז"ל (ספר הארי ונוריו דף ריה), אבל יש כאלה שחושבים, שכמו שיש מצוה בסוכות לטייל לולב, ויש מצוה בפסח לאכול כזית מצה, ויש מצוה בחנוכה להדליק נרות, כך יש מצוה בל"ג לעומר לנסוע למירון. מרן זצ"ל לא ראה את מירון עד גיל 42 משום ביטול תורה, עד שפעם אחת בא אליו רבי משה חי שרבאני ע"ה שרצה לעשות סיום מסכת במירון, ובלילה חלם את הכף החיים שאמר לו: אם חכם עובדיה לא היה, זה לא שווה שום דבר. מרן אמר לו: בשביל החלום שלך אני צריך לבטל תורה?!... אבל הוא לחץ עליו: באים אתנו כל חכמי פורת יוסף, חכם יהודה צדקה, חכם יוסף עדס, חכם בן ציון אבא שאול ועוד. זו היתה הפעם הראשונה שמרן היה במירון, למרות שעלה מעירק לארץ בגיל ארבע, והיו שיירות מצויות מירושלים למירון. אחר כך כשמרן היה רב ראשי נסע פעם אחת למירון, והשתתף בתהלוכת ספר תורה מבית עבו בצפת, אבל ראה שיש תערובת אנשים ונשים, ובצד היו שוחטים בהמות והיו סירכות, וכל מיני תקלות. אם היינו יכולים לשאול את רשב"י: מה עדיף, לנסוע שלש שעות הלון ושלש שעות חזור בפקקים, או לשבת בכולל וללמוד את מאמרי רשב"י ומאמרי חז"ל עליו, מה היה עונה? מרן בל"ג לעומר היה יושב ולומד וכותב. אצלנו בכולל חזון עובדיה, רק אברך שהיה לבנו חלאקה הייתי מרשה לו לנסוע למירון בל"ג לעומר. לכן הגם שאי אפשר לבטל את העלייה למירון, מי שלומד ילמד, כי אם יסע יפסיד יום שלם של לימוד וגם למחרת יהיה עייף, ומי שהוא בטלן שישע, ובדרכים ידבר בטלפון...

הטעמים להדלקה

טז. מה שנהגו להדליק מדורה במירון, מנהג זה נזכר כבר לפני 534 שנה, במכתב שכתב רבינו עובדיה מברטנורא לאחיו בשנת רמ"ט, שראה מדליקים אבוקות בל"ג לעומר במירון, והיו באים מכל הסביבה להדלקה זו (הובא בס' סעם מירון עמ' 10). לא כתב שבאו מירושלים או מבני ברק, אלא רק מהסביבה. וכמה טעמים נאמרו למנהג ההדלקה: א. יש אומרים מפני שביום פטירתו רשב"י גילה לתלמידיו את סודות האוהר, ויום זה היתה רשות לשמש לשקוע עד שסיים

¹² הכי טוב להשאיר זקן ולא להיכנס לספיקות איזה גילוח אסור ומה מקום הפאות, אלא אם כן גדל לו כמו תיש, שאז יכול להתגלח, ויעביר את המכונה חלש על הפנים.

¹³ אגב, כתב הרמב"ם (פ"ו מהל' דעות הל' ח) שצריך להזיז את חלואיך את חברו בדברים שבין אדם לחברו, אבל בדברי שמים אם לא חזר בו בסתר מכלמיים אותו ברבים, ומפרסמים חטאו, ומחריפים אותו בפניו, ומבזים ומקללים אותו עד שיחזור למוטב, כמו שעשו כל הנביאים בישראל. ע"כ. ולפי זה מובן למה הראב"ד התבטא כלפיו בלשונות

סודותיו, שאז עלתה נשמתו למרום, וכל היום היה הבית מוקף אש ואור גדול, וזכר ליה מדליקים מדורות. ב. ויש כתבו שהסיבה להדלקת המדורות היא על פי מה שאמרו בגמרא (ברכות מג: כתובות סז: ב"מ נט.), נוח לו לאדם שיפיל עצמו בכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים. והרי תלמידי רבי עקיבא מתו בתקופה זו בגלל שלא נהגו כבוד זה בזה, לא פרגנו אחד לשני, כי עיניהם היתה צרה אחד בתורה של השני (ע' קהלת רבה יא. א). ורמז לכבשן האש מדליקים מדורות, שידעו שעדיף ליפול בכבשן האש ולא להלבין פני חברו ברבים¹³. ג. טעם נוסף על פי המבואר במסכת עבודה זרה (יא.) ששורפים על המלכים, כלומר שכאשר מלך ישראל נפטר היו שורפים כל כלי תשמישו, מפני שאסור להדייט להשתמש בכלי תשמישו של מלך, ורשב"י הוא כמו מלך, מאן מלכי - רבנן (גיטין סב), ולכן נהגו לשרוף בגדים במדורה של ל"ג בעומר לכבודו של רשב"י.

"הודיעני ה' קיצני"

זו. לפי זה אתי שפיר דברי הגמרא בשבת (לז), שדוד המלך ביקש מהקב"ה לדעת מתי יום פטירתו, "הודיעני ה' קצני וימדת ימי מה היא אֲדַעְהָ קוֹה הַדָּל אֲנִי" (תהלים לט. ה). אמר לו הקב"ה: דוד, גזרה היא מלפני שאין מודיעים קצו ומדת ימיו של בשר ודם, שאם לא כן יעשה כל עבירות שבתורה ויום לפני פטירתו יאמר את וידוי רבינו ניסים בארוך ויחזור בתשובה. אמר דוד, לפחות תאמר לי באיזה יום בשבוע אמות. אמר לו, בשבת תמות. וכי זה מתאים שמלך ישראל ישאר על הרצפה בשבת ואף אחד לא יטפל בו, איך אפשר?! ריבנו של עולם, יש כל כך הרבה אנשים בעולם, סינים, סורים, הודים, תן להודי עוד כמה שעות עד שוצאי שבת! אמר לו: כבר הגיעה מלכות שלמה בנך, ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא. אמר דוד: אני מוכן לוותר על יום אחד ולמות ביום ששי, מי שנקבר בערב שבת אחר חצות ניצול מחיבוט הקבר. אמר לו הקב"ה: אתה מוותר על יום אחד שלך, אבל אני לא מוותר, "כי טוב יום בחצריך מאלף", טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה מאלף עולות שעתידי שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח.

פטירת דוד המלך

יח. מאז, דוד המלך היה יושב כל השבת ולומד בלי הפסקה, ויש אומרים שבלי שבת היה אוכל סעודת שבת ויוצא ידי חובת עונג שבת דאורייתא, ולמחרת היה יושב כל היום בתענית ולומד, כי ידע שמלאך המות צריך לקחתו בשבת, והתורה בעידנא דעסיק בה אגוני מגנא ואצולי מצלא (פסוטה כא.). הגיע יום פטירתו בשבועות שחל בשבת - היום אין דבר כזה - ולפתע שמע רעש מהחצר, "ואשמע אחרי קול רעש גדול", העצבים זזים בחוזה למרות שעכשיו אט טבת או שבת אלא סיון, כנראה בא גנב לקחת מהפרדים של המלך אפרסקים ופירות, וצריך לקיים מצות "הוכח תוכיח את עמיתך" (ויקרא יז. יז). ומי יכול לעשות כזה רעש אם לא מלאך המות, וכשדוד הפסיק מלימודו וירד בגרם המדרגות, מלאך המות סחב את המדרגה שתחתיו ודוד נפל ונפטר. שלח שלמה המלך לשאול בבית המדרש: אבא מת ומוטל בחמה, וכלבים של בית אבא רעבים, מה אעשה? שלחו לו: חתוך נבלה והנח לפני הכלבים, ואביך הנח עליו ככר או תינוק וטלטלו. וכך עשה.

למה לא אגב הבגדים

יט. דוד המלך נפטר באמצע לימודו ובודאי היה עם בגדים, ואם כן למה צריך לשים עליו כיכר או תינוק, לכאורה היו צריכים להתיר לטלטלו אגב הבגדים, וכנפסק בשלחן ערוך (סימן שיא סעיף ד'¹⁴) ועל פי האמורא אתי שפיר, ששורפים על המלכים, וכיון שבגדי המלך אסורים בהנאה הם מוקצה. וכן כתב המגן אברהם (סי' שיא סקט"ז). ואף שמוותר להעביר את בגדי המלך למלך שבא אחריו, אבל אז שלמה היה בן שנים עשרה שנה, וכנראה שבגדי דוד המלך לא היו מתאימים למידותיו, אולי זה היה במידה 15 וזה במידה 17. ויש אומרים שכשדוד המלך נפל, מסתמא ירד לו דם, ומי שמת וירד לו דם קוברים אותו עם בגדיו ונעליו, וכמו שעושים בחללי צה"ל שלא יבוא ולא יהיה, ולכן הבגדים נחשבים מוקצה. ויש שהקשו עוד, שהרי בגמרא סנהדרין (כא.) אמרו על הפסוק (דברים יז. יט) "והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו", מלך ישראל צריך שיהיה קשור בזרועו ספר תורה קטן, ומן הסתם היה על דוד המלך ספר תורה, ומדוע לא התירו לטלטלו אגב הספר תורה והצריכו להניח עליו כיכר או תינוק? אלא כנראה שהוריד את הספר תורה מזרועו ללמוד בו, ובשעה שיצא לחוץ היה ללא הספר תורה. וכן הובא בספר מאור ישראל (שבת ז.).

- עבר הגהת מרן הראש"ל שליט"א -

חריפים, כמו "אין בזה לא טעם ולא ריח", לא היה ולא נברא", "לא היו דברים מעולם", "דברי הבל", למה העליב אותי? אלא כשנזנתו להעמיד הלכות שבין אדם למקום, אדרבה, "ואדברה בעדותך נגד מלכים ולא אבוש" (תהלים קיט. מז).

¹⁴ היום מטלטלים מת אגב הבגדים, ואפשר להעביר את הבגדים שלו לאחרים או למושב זקנים, ורק לגבי הנעללים שהמת לבש בזמן הפטירה, כתב בספר חסידים (סימן תנד) שזרקו אותם לא יעבירו לאחר.